

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

İklim Değişikliğine Dair Siyaset Bilimi Perspektifinden Okumalar: Bibliyometrik Bir İnceleme

Readings on Climate Change from the Perspective of Political Science: A Bibliometric Review*

Halil KANADIKIRIK

Doç. Dr., Tarsus Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Bölümü
kanadikirik@gmail.com

Orcid ID: 0000-0002-7215-1073

Tuğba YOLCU

Doç. Dr., Tarsus Üniversitesi, İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Bölümü
tugbayolcu@tarsus.edu.tr

Orcid ID: 0000-0002-7131-7545

Öz: Sosyal bilimler, iklim değişikliği sorununun çözümünde multidisipliner bir yaklaşımın önemini vurgulayarak, insan davranışları, politika yapımı, iletişim ve sosyal yapı gibi unsurları hesaba katarak daha kapsamlı çözümler bulunmasına yardımcı olabilmektedir. Bu makale bu tespitten hareketle iklim değişikliği konusunun siyaset bilimi çalışmalarına dair bir fotoğrafını çekmeyi ve bu doğrultuda Türkiye'deki yapılabilecek araştırmalara yönelik öneriler geliştirmeyi hedeflemektedir. Çalışmada bibliyometrik analiz yöntemi seçilmiştir. Öncelikle siyaset bilimi alanında ve iklim değişikliği çerçevesinde dünyadaki yayınlara ilişkin alan yazına ve Türkiye için konunun önemine değinilmiştir. Devamında bahsedilen yöntem doğrultusunda Web of Science veri tabanı üzerinde Vosviewer programı vasıtasıyla derlenen veriler analiz edilmektedir. Sonuçta ise Web of Science veri tabanında iklim değişikliği ile ilgili yapılan yayınların belirli bölgelerde yoğunlaştığı bir fotoğraf ortaya konmuştur. Bu fotoğraftan yola çıkarak iklim değişikliği politikaları konusunda önemli bir aktör olan Türkiye için çeşitli araştırma soruları ile siyaset biliminin imkânlarına dair öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bibliyometrik analiz, iklim değişikliği, siyasal ekoloji, siyaset bilimi.

Abstract: By emphasizing the importance of a multidisciplinary approach in solving the problem of climate change, social sciences can help find more comprehensive solutions by taking into account elements such as human behavior, policy making, communication and social structure. Based on this determination, the article aims to take a picture of the climate change issue in political science studies and to develop suggestions for future research in Türkiye in this direction. In the study the bibliometric analysis method has been chosen. First of all, the literature on publications in the world in the field of political science framed by climate change and the importance of the subject for Türkiye are mentioned. In line with the method mentioned above, the data compiled on the Web of Science database through the Vosviewer program are analyzed. As a result, a picture was presented in the Web of Science database in which publications about climate change are concentrated in

* Bu çalışma yazarların Siyasi İlimler Türk Derneği II. Ulusal Siyaset Bilimi Kongresi (7-8 Ekim 2023 - Ankara) kapsamında sözlü olarak sundukları ve özeti kongre özet kitapçığında yer alan "İklim Değişikliğine Dair Siyaset Bilimi Perspektifinden Okumalar: Türkiye ve Dünyadaki Yayınların Bilimetric Bir Karşılaştırması" başlıklı bildirden türetilmiştir.

Geliş Tarihi: 04.01.2024

Kabul Tarihi: 05.04.2024

Yayın Tarihi: 30.04.2024

Atıf: Kanadikirik, H. & Yolcu, T. (2024). İklim değişikliğine dair siyaset bilimi perspektifinden okumalar: bibliyometrik bir inceleme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 252-267. Doi: 10.33437/ksusb.1414654

certain regions. Based on this photograph, various research questions and suggestions about the possibilities of political science have been developed for Türkiye, an important actor in climate change policies.

Keywords: Bibliometric analysis, climate change, political ecology, political science.

GİRİŞ

İklim değişikliği, doğa bilimcileri tarafından üzerinde yoğun olarak çalışılan bir alandır. Ancak doğa bilimcilerinin araştırmaları ve modellemeleri ileri sürdükleri projeksiyonların insanlar tarafından algılanması, anlaşılması, kabul görmesi, davranışlarının motivasyonları arasında yer alması gibi hususlar sosyal bilimcilerin araştırma ve önerme geliştirme alanına girmektedir. Her şey bir yana, söz konusu projeksiyonların dikkate alınması ve gerekli uyum ve önleme tedbirlerinin planlanıp uygulanması, özellikle sosyal bilimcilerin araştırmalarına dayanmak suretiyle siyaset karar vericilerin sorumluluk almaları gereken bir konudur. Hâl böyle iken genelde sosyal bilimcilerin, özelde siyaset bilimcilerin konuyu ne sıklıkta ve hangi kavramlar çerçevesinde ele aldıklarının araştırılması ayrıca önem arz etmektedir.

Doğa bilimlerine nazaran siyaset ve sosyal bilimlerin iklim değişikliğine uyum politikaları bağlamında içerik üretmeye görece geç bir evrede dâhil olmaya başladıkları dikkatleri çekmektedir. Söz konusu görece gecikme için ileri sürülen argümanlara aşağıda yer verilmiştir. Bununla birlikte konu hakkında siyaset ve sosyal bilimlerde belirgin bir ilginin oluşmaya başladığı da niceliğe ilişkin analizlerden anlaşılmaktadır. Bu artışın Türkiye özelinde çalışmalara ne şekilde yön verebileceği ise bu makalenin motivasyonunu oluşturan ayrı bir merak konusudur. Yani iklim değişikliğinin siyaset bilimi özelinde bibliyometrik bir analize konu edilmesi halinde elde edilebilecek olan neticelerin Türkiye akademisine de nasıl uyarlanabileceği düşüncesi eldeki metnin özgülüğüdür.

Bu makalede iklim değişikliğinin siyaset bilimi kapsamında analiz edildiği yayınlar üzerine odaklanılmaktadır. Öncelikle konunun dünya genelinde hangi yönlerden siyaset bilimcilerin ilgisini çektiği ve hangi bağlamlarda tartışılmaya başlandığının örneklendirildiği bir literatür taramasına yer verilmektedir. Devamında çalışmanın dayandırıldığı bibliyometrik analiz ve araçları hakkında bilgi verildiği bir yöntem bölümü gelmektedir. Söz konusu bölümde de değinileceği gibi bu çalışma bağlamında sadece Web of Science (WoS) platformunda yer alan verilerden yararlanılmaktadır. Web of Science birden çok veri tabanına erişim sağlayan bir platform olarak uluslararası akademik alanda geçerliliği olan bir kaynak olması dolayısı ile seçilmiştir. Bu ise çalışmanın sınırlılıklarından birini teşkil etmektedir. Çalışmanın bir diğer sınırlılığı ise söz konusu platform üzerinde iklime ilişkin tüm kavramları değil, “iklim değişikliğini” anahtar olarak belirlemiş olmasıdır. Ardından açıklanan yöntem takip edilerek toplanan verilerin işlenerek yorumlandığı bölümlere geçilmektedir. Sonuçta ise Türkiye ve siyaset bilimi özelinde hangi konularda çalışmalar yürütülebileceğine dair öneriler yer almaktadır.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE SİYASET BİLİMİ

Giriş bölümünün de değinildiği gibi antropojenik (insan kaynaklı) iklim değişikliğinin sosyal bilimlerin konusu olması görece yeni bir gelişmedir. Siyaset bilimi ise bu alandaki çalışmalara en geç iştirak eden disiplinlerden biri olmuştur. Debra Javeline (2014), bibliyometrik bir araştırma neticesinde siyaset bilimcilerin konuya çoğunlukla bigâne kaldıklarını ileri sürmüştür. Barkdull ve Harris (2017) ise söz konusu ilgisizliğin nedeni olarak, iklim değişikliğine ilişkin mühendislik modellemelerin sıklıkla geleceğe yönelik senaryolar üretmelerini ve siyaset bilimcilerin bu senaryolar doğrultusunda siyaset ve felsefi spekülasyonlara girmek istememelerini görmekteyiz. Oysa hem Javeline’e (2014) hem Barkdull ve Harris’e (2017) göre siyaset biliminin normatif veya spekülatif kavramsal özgüllüğü konuyu salt teknolojik süreçlere indirgenmekten kurtarabilir ve siyaset olan ile iklim değişikliği arasındaki ilişkinin türlü veçhelerini irdeleyerek uyuma ilişkin arayışlara katkı sağlayabilir.

İnsan kaynaklı iklim değişikliğine ilişkin ilk doğa bilimsel tespitler 1873 yılına kadar geriye götürülebilmektedir. İtalyan jeolog Antonio Stoppani (1824-1891), söz konusu tarihte yaptığı bir konuşmada, “kudret ve evrensellik açısından dünyanın daha büyük güçleriyle karşılaştırılabilecek yeni bir yeryüzü kuvveti” ile karşı karşıya kaldığını ileri sürmüştür (akt. Crutzen, 2002: 23). Fransa’da felsefeci ve paleontolog da olan papaz Pierre Teilhard de Chardin (1881-1955) ile Rusya’daki çağdaşı mineralojist ve jeokimyacı Vladimir Vernadski (1863-1945) ise jeosfer ve biyosfer evrelerinin ardından

yerkürenin, bu defa insanın zihnî faaliyetleri ile dönüşüme uğratılabildiği nöosfer (noosphere) evresine geçildiğini ilân etmişlerdir (Ronfeldt & Arquilla, 2020). Sera gazı salınımı ölçümlerinin sağladığı bilgiye dayanılarak söz konusu büyük dönüşümün, endüstri devrimi ile başlayarak bugüne kadar yaklaşık iki asırdır devam ettiği anlaşılmaktadır. 1800 ile 2000 arasında dünya nüfusu altı kat artarken küresel ekonomi yaklaşık elli kat büyümüş ve enerji tüketimi de yaklaşık kırk kat artış göstermiştir (McNeill, 2001: 416). Söz konusu insan etkisinin, eğer önlem alınmazsa yeryüzündeki biyokaynakları tüketerek insanın da dâhil olduğu canlı türleri için esaslı bir tehdit hâline dönüştüğüne dair öncü akademik çalışmalar ise 20. yüzyılın ikinci yarısı ile tarihlenmektedir (bkz. Plass, 1956; Meadows vd., 1972). Özellikle Roma Klübü'nün interdisipliner ve çeşitli modellemelere dayanan çalışması (Meadows vd., 1972), hiçbir müdahale olmaması hâlinde insanlığın 21. yüzyılı çıkarmayacağına dair projeksiyonu ortaya koymuştur. 2000'li yıllardan itibaren literatürde dolaşıma giren "Antroposen Çağı" kavramsallaştırması ise temelinde fosil yakıtların çıkarılması ve tüketilmesindeki tarihte görülmemiş artışın olduğu insan faaliyetinin yeryüzünün dönüşümündeki temel etken olduğu söz konusu tarihsel dönemi ifade etmektedir (Crutzen, 2002; Steffen vd., 2007). Kavram, sorunun yapısal yönü olan kapitalizmi görmezden geldiği ve çözümünü bireysel sorumluluk alanına indirmediği gerekçesiyle özellikle Marksist tarihsel ve politik coğrafyacılarca eleştirilmiştir (Moore, 2015; 2016; Erçandırılı, 2023). Bununla birlikte bilim dünyasının kahir ekseriyetinin üzerinde uzlaştığı husus, antropojenik iklim değişikliği olarak da adlandırılan sürecin önlem alınmaz ve uyum sağlanamaz ise insan neslinin sonunu getirmeye yönelik en yakın tehditlerden biri olduğudur.

Yeryüzündeki insan yaşamı merkeze alındığında iklim değişikliği bir kriz olarak nitelendirilebilir. Bu nedenle bireylerin, toplumların ve siyasal rejimlerin bu krizden nasıl etkilendikleri ve krizin daha da derinleşmesini önleyerek buna nasıl uyum sağlayabilecekleri konusu genelde sosyal bilimlere, özelde ise siyaset bilimini yakından ilgilendirmektedir. Bu konuda hâlihazırda yayımlanmış öncü çalışmalar da konunun ele alınış biçimine ilişkin fikir verici niteliktedir. Örneğin, Türkiye'yi gerek yabancı göçü gerek güvenlik bakımından derinden etkileyen Suriye'deki çatışma ve iç savaşın, küresel ısınmaya ve kuraklığa rağmen yanlış tarım politikalarının izlenmesinin neticesinde temel besin maddelerindeki dramatik artışın neden olduğu toplumsal huzursuzluğa bağlayan çalışmalar (Châtel, 2014; Kelley vd., 2015) sosyal ve siyasal bilimcilerin ilgilerini çekmiştir. Konu daha bireysel düzeyde, otoriter siyasal davranışlar çerçevesinde incelendiğinde, örneğin, Britanya'da otoriter eğilimlere sahip bireylerin bu eğilimlerinin artışı ile küresel ısınmanın artışı arasında paralellikler olduğu ileri sürülmüştür (Spaiser vd., 2022). Benzer bir paralellik, küresel ısınmanın temel gıdaların arzını azalttığı ve fiyatını yükselttiği Kenya, Hindistan ve Filipinler'de kadınlara yönelik şiddet eylemlerindeki artışta da tespit edilmiştir (Ondieki vd., 2023). Yine antropojenik iklim değişikliği ile kitlesel göç arasında belirgin bir ilişki kuran ampirik araştırmalar mevcuttur (McLeman ve Gemenne, 2018). Konu daha makro seviyede, devletler ve rejimler çerçevesinde de ele alınabilmektedir. İklim krizinin derinleşmesi ile otoriter rejimlerin toplumsal meşruiyetinin artması arasında ilişki kuran çalışmalar vardır (Mittiga, 2022). Hatta bazı çalışmalar (Beeson, 2010), bu tarz rejimlerin söz konusu krize uyum sağlamada liberal-demokratik rejimlerden daha esnek olduğunu ileri sürmektedir.

İklim değişikliği bağlamında ideolojilerin konum alışları da siyaset bilimcilerin ilgisini çeken araştırma konularındandır. Örneğin, mevcut üretim-tüketim ilişkilerini onarmaya ve ekoloji ile daha uyumlu hâle getirmeye yönelik, radikal olmayan çevrecilik ile insan ve doğa arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlayarak söz konusu sistemi radikal bir dönüşüme uğratma talebini ifade eden ekolojizm (Dobson, 1990), sıklıkla işlenen ideolojik konum alışlardandır.

Ancak iklim krizi ve buna ilişkin uyum klasik ideolojileri de derinden etkilemektedir. Sosyalizm, kapitalizm eleştirisi ve sosyal adalet talebi doğrultusunda merkeze karşı çeşitli kenar siyasal unsurların (etnik hareketler, STK'lar, dinî cemaatler, çevreci ve ekolojist hareketler gibi) taleplerini birleştirme kapasitesi üzerinde durulmaktadır (Bora, 1988; Bahro, 1996; Fisher & Ponniah, 2003; Mellor, 2006). Laclau ve Mouffe'un (2017) sosyalist bir karşı hegemonya oluşturmada çok önemli gördükleri bu stratejik birleşimin Batılı toplumlarda en etkili aktörlerinin başında çevreciler ve ekolojistler gelmektedir. Kapitalizmin en belirgin yıkımı olarak görünen iklim krizi nedeniyle Marksistler (ve Post-Marksistler) bu hareketleri doğal müttefikleri olarak görebilmektedirler. Ancak çözüme yönelik yaklaşımları farklılaşabilmektedir. Örneğin, Eko-Marksistler, klasik Marksizmin sınırsız kaynak anlayışını revizyona uğratsalar da yerelden ziyade makro çözümlerden yanadırlar (Roussopoulos, 2017: 82). Daha akademik düzeyde kalsa da "dünya-ekoloji" (world-ecology) paradigması da Marksist

ekoloji anlatısının bir parçasıdır. Braudel ve Wallerstein'den ilhamını alan dünya-ekoloji paradigması, doğayı ucuz girdi olarak sömürmeye ve insan-doğa ontolojik ilişkisini radikal biçimde dönüştürmeye matuf "uzun zamanlara" (longue durée) yayılmış bir yapı (dünya-sistem) olarak kapitalizmin eleştirel bir anlatısını sunmakta ve çözümünü radikal dönüşümde aramaktadır (Moore, 2015; 2016).

Liberalizm, ekolojizm ile olmasa da çevrecilikle ittifak kurmaya yatkın bir ideolojidir. Zira, Wissenburg'a (2006: 31-32) göre, piyasa serbestliği ve negatif özgürlükler vurgusu, ekolojizmin talep ettiği radikal dönüşümü ve hayat tarzını benimsemesi önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. Ayrıca, Wissenburg'a (2006) göre, liberalizm kapsamında düşünüldüğünde insanların, teoride mümkün görünse de pratikte, elde edilme süresi ömrü aşan ekolojik çıkarlar için kısa vadeli ya da gündelik çıkarlarından vaz geçeceğini varsaymak çok zordur. Tüm bunlar dikkate alındığında liberalizmin, en azından türevlerinin (örneğin ordo-liberalizm veya liberteryen paternalizm gibi), hayat tarzlarını radikal bir dönüşüme tabi tutmayan, paternalist çevreci düzenlemelere uyarlanabilmesi mümkün olabilir.

Milliyetçilik ise iklim değişikliği bağlamında en tartışmalı ideolojilerden biridir. Zira ulusal sınırları tanımayan, küresel uyum gerektiren iklim krizi ile ulusal çıkarları bağdaştırmak oldukça çetrefilli bir projeye işaret etmektedir. Daniel Conversi (2020: 2), "İklim değişikliği, sınıfsal, etnik, coğrafi ve ulusal sınırları tanımayan, dolayısıyla milliyetçi bir Weltanschauung (dünya görüşü) çerçevesinde kavranamayan, kontrol altına alınamayan bir olgudur", demek suretiyle bu çelişkiyi vurgulamıştır. Bununla birlikte tüm teritoryal niteliği ile ulus-devletler "çağımızın baskın siyasi gerçekliği olmaya devam" etmektedir (Brubaker, 2015: 115). Öyleyse iklim krizinin milliyetçiliğin anlam dünyasında ne ifade ettiğinin ve söz konusu ideolojinin iklim politikalarına uyum sağlayıp sağlayamadığının araştırılması gerekmektedir ki akademi bu konuda henüz emekleme aşamasındadır. İlk çalışmalar yine Conversi ve ortak çalışmalar yürüttüğü yazarlardan (Conversi & Hau, 2021; Conversi & Posocco, 2022; Posocco & Watson, 2022a) gelmiştir. Bu yazarların ortak vurgusu, milliyetçilik ile iklimsel uyum arasındaki çelişkinin verili olduğu bir evrende, halen baskın bir ideoloji olan milliyetçiliğin "iklim değişikliğiyle başarılı bir şekilde mücadele edebilecek biçimlerinin bulunup bulunmadığını" araştırmanın elzem olmasıdır (Conversi & Posocco, 2022: 3). Bu konuda yaptıkları çalışmalarda söz konusu ideolojik uyarlamaya dair çeşitli örnekler ve öneriler geliştirmişlerdir. Örneğin, Posocco ve Watson (2022a: 11), klasik kaynak milliyetçiliğine karşı "ulusal modernizasyon projelerinin ürettiği riskler" üzerine eleştirel düşünme kabiliyeti olan ve uyumu kolaylaştıran "Düşünümsel Yeşil Milliyetçilik" (Reflexive Green Nationalism) üzerine çalışmayı önermişlerdir. Askerî rekabet yerine iklim uyumunu ön plana çıkarması beklenen bu tarzda bir milliyetçiliğin gelişmekte olduğuna dair Batı Avrupa'dan örnekler sunmaktadırlar (Posocco ve Watson, 2022b). Yine Conversi ve Posocco (2022: 5), milliyetçiliğin çevreci formuna dair çeşitli unsurlar belirlemişlerdir: "(1) çevreci idealler geleneği; (2) tabandan çevre aktivizmi; (3) uzun vadede sürdürülen çevre politikası; ve (4) toplumun çeşitli düzeylerinde sürdürülebilir uygulamalar".

İklim değişikliği ve siyaset ilişkisi salt uyumun değil, aynı zamanda uyumsuzluk ve direnmenin de konusudur. İklim değişikliğine veya bunun insan eylemlerinden kaynaklandığına dair bilimsel verilere karşı şüphecilik veya bunların toptan ya da kısmen inkâr edilmesi ve bunun siyasal motivasyon ve propagandaların bir parçası olması sosyal ve siyaset bilimcilerin dikkatini çekmiştir (bkz. Rahmstorf, 2004; Lorenzoni vd., 2007; Poortinga vd., 2011; Capstick ve Pidgeon, 2014). En büyük kirletici ülkelerin yer aldığı Kuzey Amerika, Avrupa ve Okyanusya'ya odaklanan araştırmalar, özellikle sağ-popülizmin ve uç-sağ siyasetin küresel çapta komplo teorileri, anti-elitizm, anti-entelektüalizm ve hakikat-sonrası tasavvurlar üzerinde inşa ettiği iklim değişikliği inkarcılığı vasıtasıyla kitle desteği sağlamaya yöneldiğini göstermektedir (bkz. McCright ve Dunlap, 2000; Dunlap ve McCright, 2008; Forchtner ve Kølvråa, 2015; Lockwood, 2018; Forchtner vd., 2018; Forchtner, 2019; Hultman vd., 2019; Jylhä ve Hellmer, 2020).

Görüldüğü gibi, siyaset bilimi iklim değişikliği çerçevesinde oldukça çeşitli ve verimli bir araştırma sahasına ve imkânına sahiptir. Ayrıca bu konu özelinde üretme potansiyeline sahip olduğu çalışmalara küresel düzeyde büyük bir ihtiyaç da duyulmaktadır. Zira tüm devletler, uluslar ve etnik gruplar hâlihazırda iklim krizinin içinde yaşamaktadır ve en iyimser senaryoda bile gelecekte kriz daha da derinleşmiş olacaktır. Bu şartlar altında siyaset biliminin de konuya iklim değişikliğine uyum bağlamında eğilmesinin gerekliliği açıktır.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE TÜRKİYE

Antropojenik iklim değişikliğine ilişkin senaryolar, elbette coğrafi bölgelere göre farklılıklar arz etmektedir. İnsan yaşamının sürdürülebilirliği perspektifinden bakıldığında bir krize işaret eden söz konusu senaryolarda bölgelere göre ortaya çıkabilecek sorunlardan bazıları şunlardır (IPCC, 2014a; 2014b): Atmosferde tutulan nem miktarını artması ile yağış rejimlerinin değişmesi, bazı bölgelerde şiddetli yağış ve sel, bazı bölgelerde kuraklık ve çölleşme, bazılarında ise her ikisinin de birlikte yaşanması; rezervuarların tükenmesi, arazi bozulması, toprak erozyonu; mahsul veriminin azalması, geçim kaynaklarının azalması, gıda ihtiyacının karşılanamaması, açlık, kıtlık; toksik su kaynaklı ölümcül hastalıkların yaygınlaşması, kitlesel ölümler; insanların zorunlu göçünde artış; elektrik-petrol-gaz altyapılarının riske girmesi, mesken ve ulaşım varlıklarının zarar görmesi; hızla eriyen buzulların su seviyesini artırması ile bazı kent ve ülkelerin sular altında kalması. Elbette tüm bunlara bağlı olarak sosyal çatışmaların derinleşmesi.

G20 Climate Risk Atlas'ın raporuna göre Türkiye, 2050 yılı tahminlerinde iyimser, orta ve yüksek şekilde kategorize edilen üç ısınma düzeyi (+1.5°C, +2.0°C, +2.7°C) dikkate alındığında iklim değişikliğinin zarar verici etkilerine ciddi derecede maruz kalma tehlikesi ile karşı karşıyadır (Turkey. (t.y.). G20 Climate Risk Atlas). Our World in Data'nın yıllık karbondioksit salınımını verilerine göre de Türkiye, söz konusu salınımda sürekli artan bir eğilime sahiptir. 2021 yılında bu miktar 446.20 milyon tondur ve sadece bir karşılaştırma yapmak gerekirse endüstri devriminin mimarı olan Birleşik Krallık aynı yıl 346.77 milyon ton salınımda bulunmuştur ve bu salınım yıllar içinde azalan bir eğilime sahiptir (Annual CO₂ Emissions (t.y.) Our World in Data). Avrupa Komisyonu INFORM Risk Endeksi'ne göre, Türkiye doğa ve insanın tehlikeye maruz kalma riski, sosyo-ekonomik açıdan savunmasız grupların hassasiyeti; kurumsal ve altyapısal olarak başa çıkma kapasitesinin eksikliği kategorilerinde önemli bir risk taşımaktadır. Bu kategoriler aynı zamanda sosyal antagonizmaların (uzlaşmazlığın) artışına işaret etmektedir (DRMKC – INFORM. (t.y.). European Commission).

Türkiye'nin 2012-2050 verilerinin baz alındığı 2010-2100 yıllarına ilişkin tahminlerden yola çıkılarak bu ülkede gerçekleşmesi olası sorunlar şu şekilde özetlenebilir (Şen vd., 2017): Sıcaklığın 5 °C artması; yağış miktarının Batı ve Güney bölgelerinde %30'lara kadar azalması, Doğu Karadeniz'de %20'lere kadar artması; Buzulların geri çekilmesi, deniz seviyesinin yükselmesi, Fırat ve Dicle'nin nehir akımlarında %25'lere kadar azalma; şiddetli yağış, fırtına, sıcak hava dalgası, orman yangınları, sel ve taşkın gibi hidrometeorolojik karakterli afet sayısının ve bunların şiddetinin artması; Doğu Karadeniz bölgesinde sel, taşkın ve heyelanın artması, İç Anadolu'da ise kuraklık ve çölleşmenin artışı. Türkiye özelinde "su", iklim değişikliğinin görece en çok sorun üretmen ve üretmeye aday konu başlığını oluşturmaktadır. 2020 yılının Ekim ayından Aralık ayına kadar ülke genelinde yağış miktarı 1981-2010 ortalamasının yüzde 48 altında kalmıştır (Patel, 2021). Ülkedeki yağış rejiminin azalma eğiliminde olması ve gıda üretimi için gerekli olan suya talep arttıkça 2030 yılına kadar bazı havzalarda yüzey suyunun yaklaşık %20'sinin kaybolacağı; diğer taraftan sel ve arazi bozulmalarının (obruk, heyelan vb.) artacağı öngörülmektedir (UNDP Climate Change Adaptation, t.y.). Tüm bunlar, özellikle nüfusun yoğunlaştığı İstanbul gibi merkezlerin su kaynaklarının tükenmesine neden olmakta (Türetken, 2019) ve Türkiye'nin genel olarak ciddi bir çölleşme tehdidi altında olduğuna işaret etmektedir (Zorlu, 2019).

Elbette bunlar konunun sadece biyofiziksel hassasiyet alanlarına odaklanmaktadır (Soares, vd. 2012). Ancak konunun bir de sosyal yönü vardır. Özellikle insan hayatı için söz konusu tehditler gerçekleşmeden önce hâlihazırda savunmasız (vulnerable) olan toplumsal kesimlerin (Soares, vd. 2012) dâhil olduğu eşitsizliklerin giderek derinleşmesi beklenmektedir. Örneğin, dünya genelinde gıda üretimi ve arzının daralması ile fiyatların yükselişi, en çok söz konusu eşitsizliğin dezavantajlı kısmında yer alanları vurmaktadır (bkz. Moore ve Patel, 2019). Dolayısıyla iklim değişikliğinin, toplumsal karşı çıkışın artırması beklenmektedir. Öyleyken iklim değişikliğine uyum politikalarının da hassas/savunmasız grupların mevcudiyetini dikkate alarak "adil" çıkış yolları önermesi gerekmektedir. Örneğin, enerji kaynakları bakımından önemli ölçüde kömüre bağımlı olan Türkiye'de, alternatif enerji kaynaklarının kullanımına geçilmesi hâlinde söz konusu sektörde çalışan ve hâlihazırda dezavantajlı konumda olan emek grubunun meslekî ve sosyal dönüşümünün de adil biçimde sağlanması gerekmektedir (Adana

Tufanbeyli örneği için bkz. Taştan, 2023). Yine iklim değişikliğinden olumsuz etkilenen mevsimlik tarım işçileri için adil bir uyum politikasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır (Turhan, 2013).

Daha makro düzeyde Türkiye Cumhuriyeti'nin iklim değişikliğe uyum bağlamında dâhil olduğu uluslararası anlaşmalar incelendiğinde, siyasal düzeyde belirgin bir farkındalığın var olduğu gözlemlenmektedir. Paris İklim Anlaşması 7 Ekim 2021'de Cumhurbaşkanlığınca onaylanmıştır. Böylece Türkiye 2053 yılı için net sıfır emisyon hedefini belirlemiştir (Paris Anlaşması, t.y.). Türkiye ayrıca, iklim değişikliğine uyum yönündeki politikalarının mâli açıdan desteklenmesi için Dünya Bankası, Fransa, Almanya, BM, IFC ve EBRD ile bir mutabakat zaptı imzalamış olup söz konusu belge uyarınca Türkiye'nin de dâhil olduğu taraflara 2053 hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik projelerinin için 3,2 milyar ABD dolarlık teknik destek ve kalkınma finansmanı sağlanması kararlaştırılmıştır (Towards a Greener and More Resilient Türkiye, t.y.).

Gerek Türkiye'nin iklim değişikliği bağlamında maruz kaldığı tehditler gerek uyum politikalarının belirlenmesi, finanse edilmesi ve uygulanması (ya da uygulanmaması) gerekse de toplumsal eşitliğe yönelik demokratik ve adil dönüşümün sağlanması açılarından tartışmalar devam ederken Türk siyaset biliminin konu özelinde dünya ölçeğindeki yayınlarının oransal olarak ortaya konulması, söz konusu disipline katkı sağlamak isteyenler için önemli bir zemin tesis edebilir.

YÖNTEM

Makalede bibliyometrik bir çalışma yapılmıştır. Bibliyometriyi matematiksel ve istatistikî yöntemleri iletişim araçlarına uygulanması şeklinde tanımlayan Pritchard, bu yöntemin de öncülerinden biri olarak bilinmektedir (Yılmaz, 2021). Bibliyometri, farklı disiplinlerde bilimsel iletişimin gelişimi ve genel yapısı hakkında yazar, konu, atıf yapılan yazar, yayın bilgisi, atıf yapılan kaynaklar gibi temaları nicel veriye dönüştüren yöntemdir. Sağladığı nicel veriler sayesinde bibliyometrik analiz ile belirli bir konuda en verimli araştırmacılar, ülkeler, kurumlar ile bunlar arasındaki etkileşimi ortaya çıkarmaktadır (Al, 2008).

Bibliyometrik analiz geleneksel olarak herhangi bir disiplinle ilgili olarak temel dinamikleri ortaya koyarken bibliyometrik çalışmalar ise disiplinlerarası ilişkilerin çözümlenmesini hedefleyen bilime dayalı yenilikçi bilgiyi ölçümlemeyi amaçlar (Al, 2008). Çalışma bir yandan iklim değişikliği kavramını siyaset bilimi perspektifinden ele alan çalışmaları içerdiğinden disiplinlerarası özellik gösterirken diğer yandan bu alanla ilgili Türkiye özelinde çıkarımlar yapmayı hedeflemektedir. Bu nedenle analizde değerlendirici bibliyometriden faydalanmıştır. Değerlendirici bibliyometri araştırmacılarınca kullanılan alanyazını tarayarak özellikle "referanslar ve atıflar" kısmını incelemeye almaktadır (Hertzfel, 2003).

Çalışmanın temel problem cümlesi "iklim değişikliğinin siyaset bilimi perspektifinden alanyazındaki mevcut durumu nasıldır?" sorusu üzerine temellenmiştir. Bu cümleden hareketle yapılan bibliyometrik çalışma sonucunda Türkiye'de bu alanda yapılabilecek çalışmalar için temel önermelerde bulunulması amaçlanmıştır.

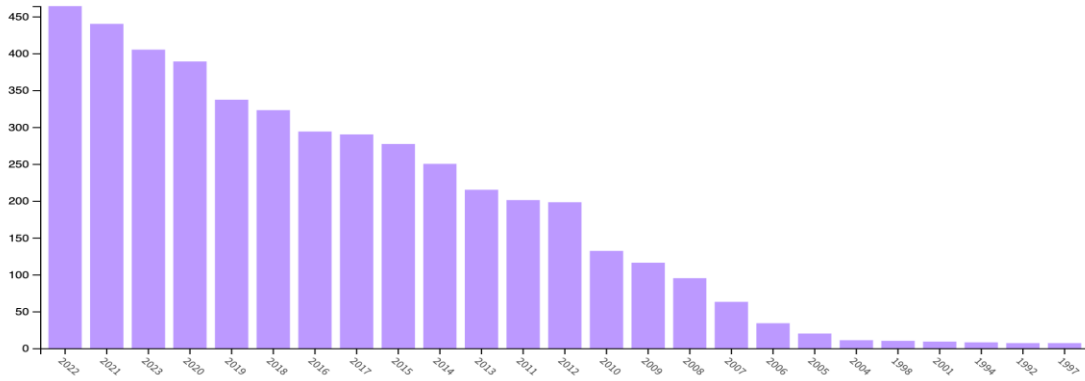
Çalışmada ilk aşamada veriler toplanmıştır. Bu aşamada Web of Science (WoS) uluslararası veri tabanı örneklem olarak seçilmiştir. WoS, uluslararası alanda akademik çalışmaların olduğu geniş ve saygın bir veri tabanı olması dolayısı ile seçilmiştir. Veri seti oluşturulurken WoS arama motorunda "Climate Change" (İklim Değişikliği) anahtar kelimesi ile yapılan aramalarda "Political Science" (Siyaset Bilimi) kategorisinde yer alan "Article" (Makale) filtreleri kullanılmıştır. Anahtar kelime ile yapılan aramada makaleleri başlık düzeyinde değil konu düzeyinde taraması yapılmıştır. Dolayısı ile iklim değişikliği konusunda yer alacak iklim krizi gibi konuları da içine almıştır. Bu filtreleme sonucunda 4633 makaleye ulaşılmıştır. Söz konusu veriler Ekim 2023'te toplanmıştır.

Araştırmanın diğer aşamasında öncelikle WoS veri tabanında elde edilen bilgiler sunulmuştur. Bu aşamada araştırma alanları, araştırmacı profilleri, yazarlar, etkili kuruluşlar ve ülkelere dair istatistikî bilgiler WoS analizinden elde edilmiştir. Daha sonra veri seti "tab delimited file" uzantısı ile indirilmiş ve Vosviewer ile bibliyometrik ağ haritaları oluşturulmuştur. Bu haritalardan yola çıkılarak ise yazar, ülke, anahtar kelime ve atıflara ait alt ağ haritaları oluşturulmuştur.

Çalışmanın sonuç kısmında ise Türkiye özelinde bir değerlendirme yapılmıştır. Konu ile ilgili olarak Türkiye’den WOS veri tabanında siyaset bilimi temalı çalışmalarda ve “iklim değişikliği” anahtar sözcüğünü içeren 39 çalışmaya ulaşılmıştır. Bu nedenle bu çalışmalar özelinde bir analiz görselleştirmelere başvurulmadan değerlendirme olarak yer almıştır.

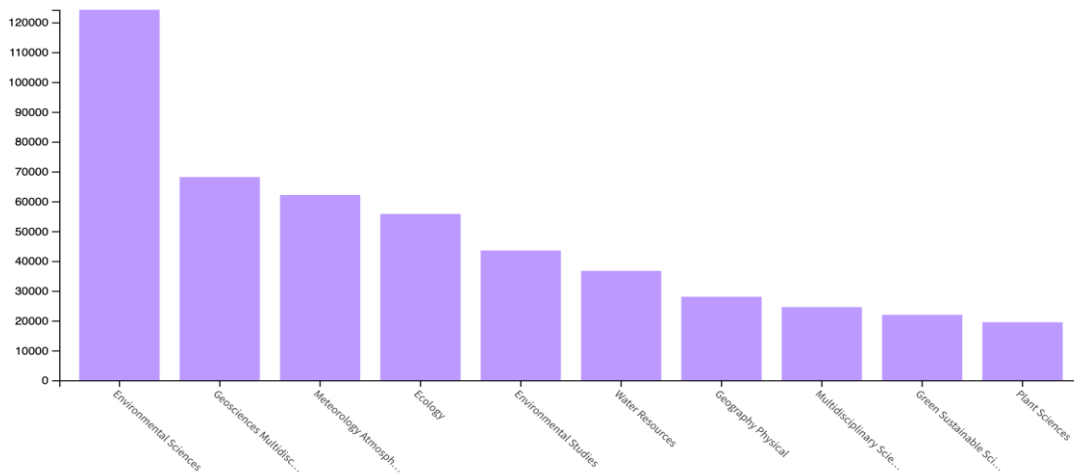
BULGULAR

Tablo 1. Yıl bazında yayımlanan makale sayısı

Tablo 1’den anlaşılacağı üzere, iklim değişikliği konusu siyaset bilimi kategorisinde yıllar itibariyle önemli artışlar kaydettiği görülmektedir. 2006 yılından sonra artış oranının daha fazla olduğu tablodan elde edilen bir tespittir. 2000’li yılların en önemli çevre tartışmalarından biri de küresel ısınma olduğundan (Sönmezoglu vd., 2017) bu yıllardan sonra araştırmalar da yoğunlaşmıştır. Ayrıca 2005 yılı da iklim değişikliği konusunda önemli bir tarihtir. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’nin ilk uygulama anlaşması niteliğinde olan Kyoto Protokolü 1997 yılında kabul edilmiş olup, 2005’te yürürlüğe girmiştir (Mazlum,2019). Bu nedenle iklim değişikliğine ilişkin araştırmaların hem uluslararası alanda gündemde olması hem de sorunun giderek derinleşmesi nedeni ile yoğunlaştığı görülmektedir.

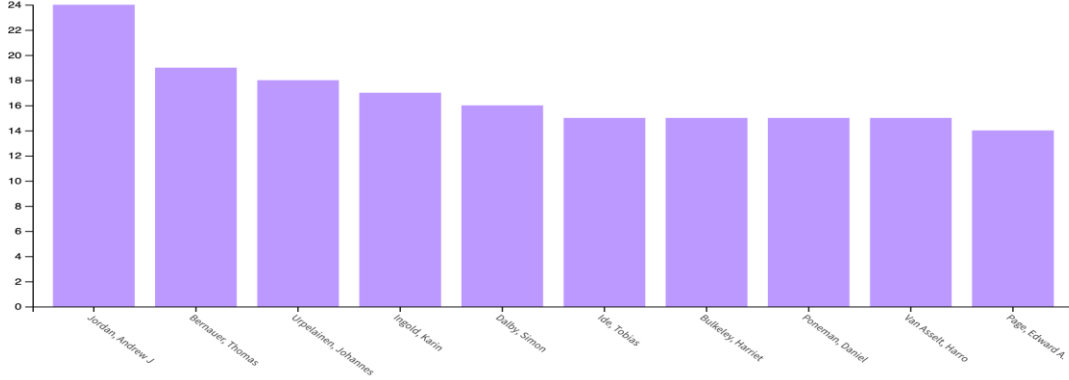
Tablo 2. İklim değişikliği anahtar kelimesinin araştırma alanları

Tablo 2’de araştırma alanı olarak en çok çalışılan alan çevre bilimleridir. Daha sonra yer bilimi ve meteoroloji yer almaktadır. Tablo içinde çalışmaya da konu olan siyaset bilimi ilk 10’da yer almamaktadır. Dolayısı ile konunun daha ziyade fen ve teknik alanlarda sıklıkla çalışıldığı tespit edilmiştir. İklim değişikliği sosyal, politik ve ekonomik boyutları olan bir sorundur. Teknik çözümler

önemlidir, ancak bunlar yalnızca geniş kapsamlı bir yaklaşımla - politika değişiklikleri, toplumun bilinçlenmesi ve değişen alışkanlıklar gibi sosyal faktörlerle birleştirildiğinde - daha etkili hale gelecektir. Zira çözüme karar verecek ve bunu uygulayacak olanlar bireyler, toplumlar ve devletlerdir. Bu nedenle, iklim değişikliği ile mücadelede, teknolojik araştırmalarla birlikte sosyal ve politik değişikliklerin de ayrı ayrı veya birlikte ele alınması önemlidir.

Tablo 3. Siyaset bilimi alanında iklim değişikliği konusunda araştırmacı profilleri

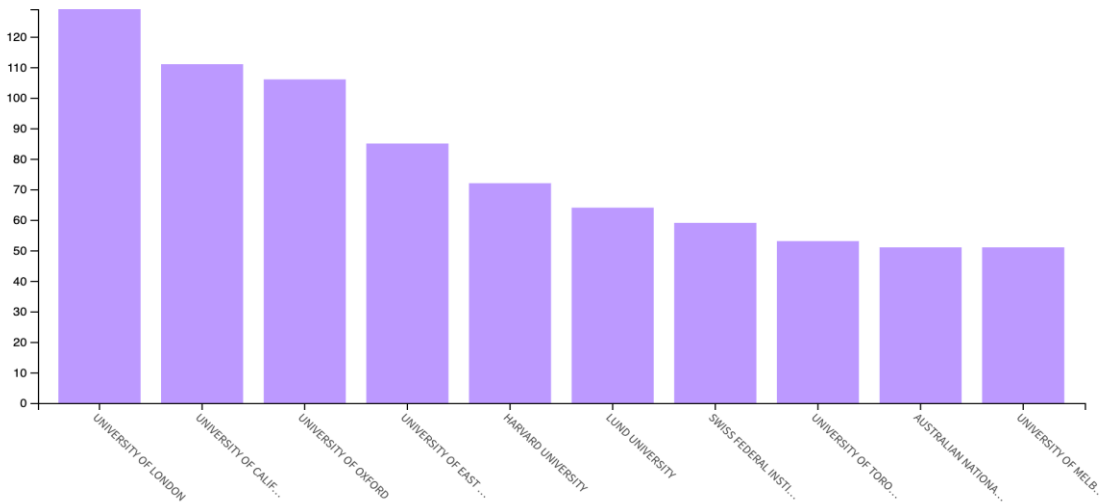

Tabloda ilk sıralarda yer alan Andrew Jordan, Doğu Anglia Üniversitesi'nde iklim değişikliği üzerine yaptığı araştırmaların beşeri bilimler ve sosyal bilimler üzerindeki etkisi nedeniyle 2022 yılında British Academy'ye seçilen araştırmacılar arasında yer almaktadır. İki ana çalışma konusu bulunmaktadır. Bunlardan biri Brexit ve çevre diğeri ise iklim değişikliği yönetişimidir.

İkinci sırada yer alan Prof. Dr. Thomas Bernauer ise ETH Zürih'te siyaset bilimi profesörüdür. Ekolojik Ekonomi, Dünya Gelişimi, Doğa İklim Değişikliği, Doğa Sürdürülebilirliği, Doğa Gıdası, Küresel Çevre Değişimi, Çevre Bilimi ve Teknolojisi, Enerji Politikası gibi alanlarda çalışmaları vardır.

Dr. Johannes Urpelainen, Johns Hopkins SAIS'te Prens Sultan bin Abdülaziz Enerji, Kaynaklar ve Çevre Profesörüdür. Aynı zamanda Sürdürülebilir Enerji Yüksek Lisans Programı (MASE) Direktörü ve Sürdürülebilir Enerji Politikası Girişimi'nin (ISEP) Kurucu Direktörüdür.

Tablo 4. İklim değişikliği alanında etkili kuruluşlar

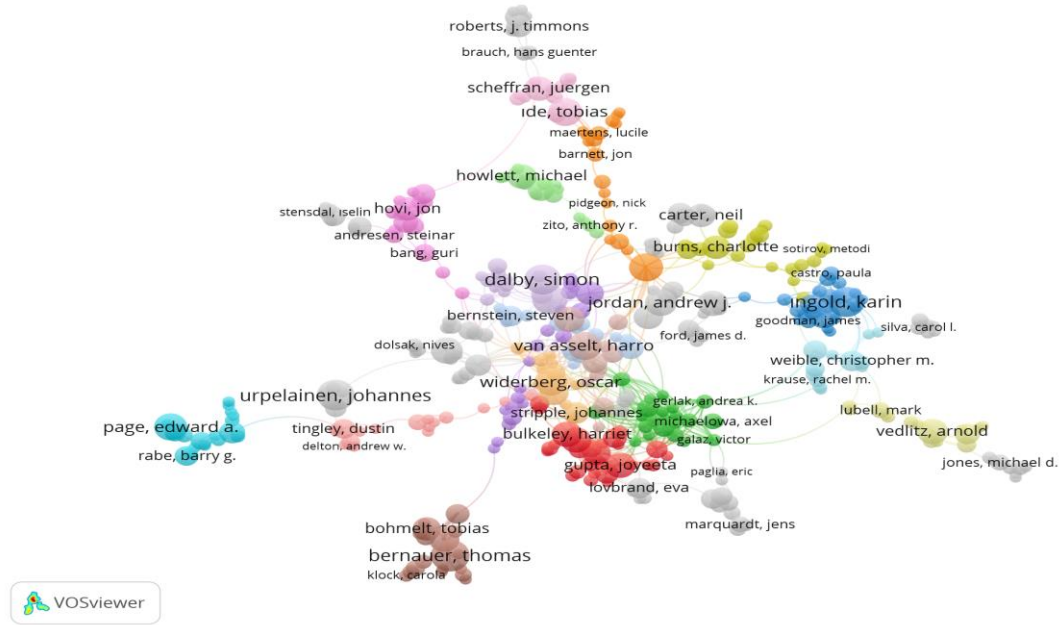

Kuruluşlar içinde en etkin olanı Londra Üniversitesi'dir. İngiltere'de yer alan üniversite bu alanda en etkili kuruluşlardandır. Ardından California Üniversitesi gelmektedir. Oxford Üniversitesi ise üçüncü sıradadır.

İngiltere iklim değişikliğine uyum konusunun en etkin savunucularından biri (Schreurs, 2016) olarak görülmektedir. Londra İktisat ve Siyaset Bilimi Okulu (London School of Economics and Political Science - LSE), iklim değişikliği konusunda siyaset, ekonomi ve sosyal bilimler bağlamında araştırmalar yapmaktadır. Politika yapıcılara, topluma ve iş dünyasına yönelik iklim değişikliğiyle ilgili stratejiler geliştirme üzerine çalışmaları bulunmaktadır. California Üniversitesi (UC) ise iklim değişikliği ile ilgili geniş bir yelpazede çalışmalar yürüten birçok farklı bölüm, merkez ve enstitüye ev sahipliği yapmaktadır. Çeşitli kampüslerde sürdürülebilirlik çalışmaları yürütülmektedir.

Oxford Üniversitesi, iklim değişikliği konusunda önemli araştırmalar ve çalışmalar yapan birçok farklı birimi içinde barındırmaktadır. Örneğin Environmental Change Institute (Çevresel Değişim Enstitüsü), iklim değişikliği ve çevresel sorunlar üzerine araştırmalar yapmaktadır. Smith School of Enterprise and the Environment (Smith Girişim ve Çevre Okulu), iklim değişikliği ve sürdürülebilirlik konularında işletme ve ekonomi odaklı araştırmalar yapmakta iken Oxford Climate Research Network (Oxford İklim Araştırma Ağı), farklı disiplinlerden gelen araştırmacıları bir araya getiren bu ağ, iklim değişikliği üzerine yapılan araştırmaları koordine etmektedir.

Harita 1. Yazar ağ analizi

Yazarlar an az 2 yayın ve 2 atıf ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırlamada 412 yazar incelenerek ağ haritası oluşturulmuştur. Toplam 32 küme ve 984 bağlantı tespit edilmiştir. Andrew Jordan'ın toplam 7 küme ile 16 bağlantısı tespit edilirken Thomas Barnauer'in ise 8 küme ile 9 bağlantısı haritada yer almaktadır.

Andrew Jordan, Birleşik Krallık'taki Doğu Anglia Üniversitesi'nde (University of East Anglia) çalışan bir akademisyendir. Doğu Anglia Üniversitesi'nin Siyaset, Felsefe ve Çevre bölümlerinde çevre politikası ve yönetimi üzerine dersler vermektedir. Aynı zamanda Tyndall Centre for Climate Change Research'ün (Tyndall İklim Değişikliği Araştırma Merkezi) bir üyesi olarak iklim değişikliği politikaları ve yönetimi üzerine araştırmalar yapmaktadır. Jordan, çevre politikası, karar alma süreçleri ve çevresel yönetim gibi konularda uzmandır. Thomas Barnauer, ETH Zürih'te siyaset bilimi profesörüdür. Siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve çevre politikaları gibi alanlarda uzmanlaşmıştır.

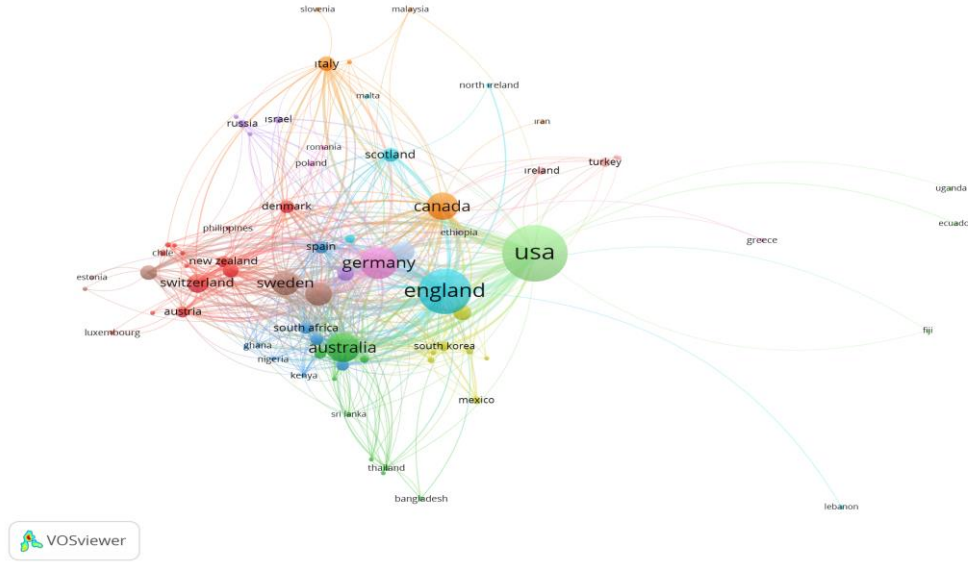
Ağ haritası yazar bağlantısı esas alınarak çıkarılmıştır. Ancak alıntılanma konusunda bir sıralama yapıldığında Harriet Bulkeley, 1689 atıfla birinci sırada yer almaktadır.

Harriet Bulkeley, Durham Üniversitesi'nde Profesör olarak görev yapmaktadır. Durham Üniversitesi, İngiltere'de yer alan köklü ve saygın bir üniversitedir. Bulkeley, özellikle şehirlerin ve yerel yönetimlerin iklim değişikliği ile mücadelesindeki rolü ile ilgili çalışmalar yürütmektedir. Şehirlerin

sürdürülebilirlik politikaları, karbon azaltımı ve çevresel yönetim gibi konularda da çalışmaları bulunmaktadır. Bernauer ise bu alanda 19 makale ile en fazla makaleye sahip yazardır.

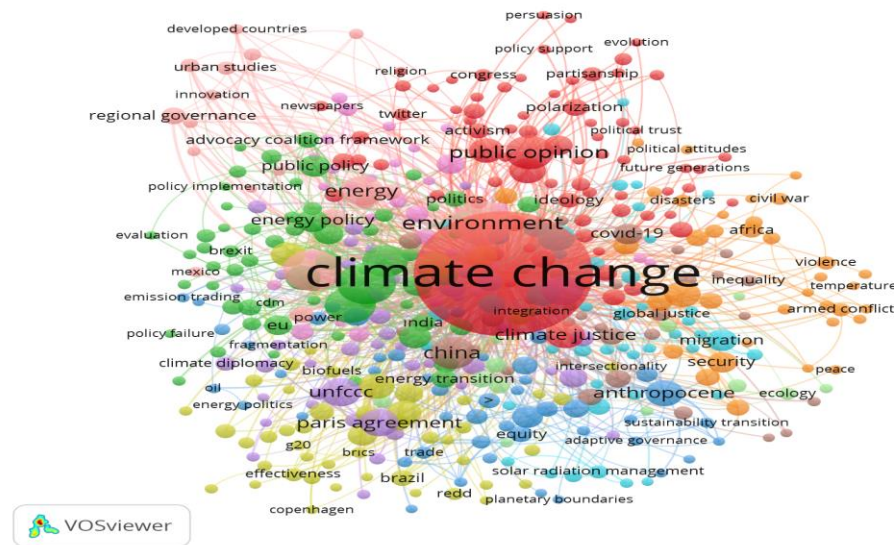
Yazar-atıf bağlantısına dair bir analizde ise en çok atıf bağlantısına sahip olan yazarlar sırayla Thomas Barnauer, Andrew Jordan ve Tuomas Ylä-Anttila'dır. Ylä-Anttila, Helsinki Üniversitesi'nde görev yapmaktadır. İklim Değişikliği Politikası Ağlarının yönetim kuruluna başkanlık etmektedir. Bilim alanları arasında iklim değişikliği politikası ve iklim değişikliği iletişimi yer almaktadır.

Harita 2. Ortak yazar - ülke ağ analizi

Ülkelere dair ağ analizi de en az 2 yayın ve 2 atıf ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırlamada 73 ülke incelenerek ağ haritası oluşturulmuştur. 9 küme 467 bağlantı tespit edilmiştir. En etkili bağlantının İngiltere daha sonra ABD ve Almanya olduğu daha önceki analizde de ortaya çıkarılmış bir sonuçtur. Yazarlar ve ülkeleri konusunda çıkarılan ağ analizinde de üç ülke menşei yazarların etkili ve bağlantılı olduğu görülmektedir.

Harita 3. Yazarların birlikte kullandıkları anahtar kelimeler

Harita 3'teki analiz için 5 anahtar kelime sınırlaması getirilmiştir. Yani yazarların birlikte kullandıkları 5 anahtar kelimenin birlikte bulunma bağlantısı kriter olarak belirlenmiştir. 462 anahtar kelime analize dahil edilmiştir. 12 küme 5543 bağlantı bulunmuştur. En fazla birlikte yer alan kavram

iklim değişikliğidir. Daha sonra sırayla çevre, yönetim, iklim politikaları, Avrupa Birliği, enerji, çevresel politika, kamu tercihi şeklinde devam etmektedir. Bu sıralamanın devamında “Çin” de en çok bağlantıya sahip anahtar kelimeler içinde yer almaktadır.

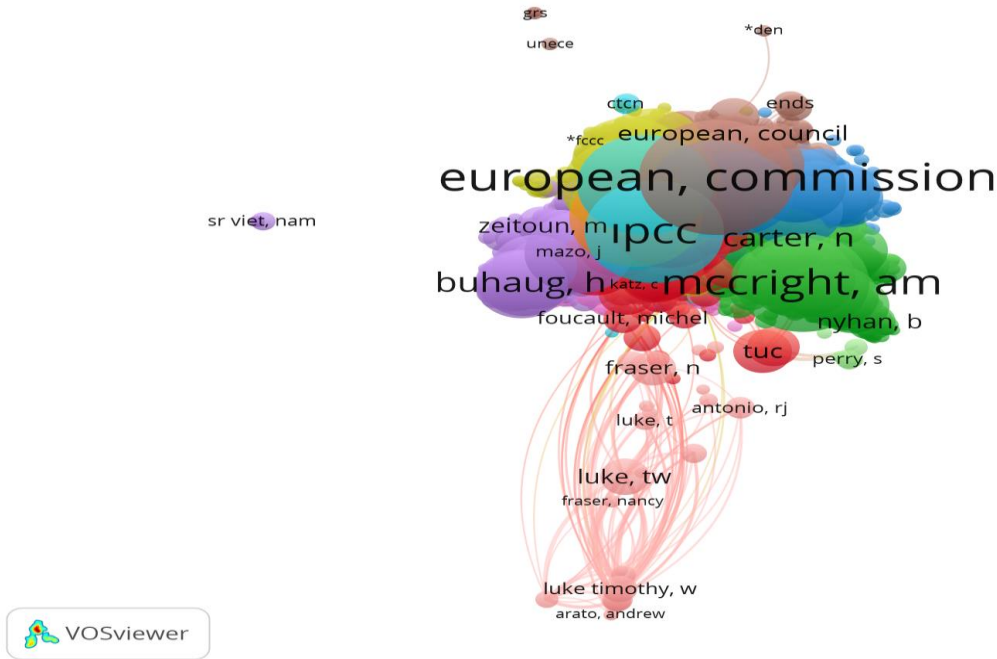
İklim değişikliği alanında kümelenen anahtar kelimelerden ilki hesap verilebilirlik kümesidir. Bu kümede politika yapımı, iç politika, iklim yönetişimi, iklim rejimi, küresel çevresel yönetişim, uluslararası hukuk, uluslararası kuruluşlar, Kyoto protokolü gibi kavramlarla bağlantı bulunmaktadır. Diğer bir kümelenmede savunuculuk koalisyonu çerçevesini oluşturan anahtar kelimeler yer almaktadır. Bürokrasi, iklim değişikliği politikaları, iklim göçü, politikaya ait terimler politika değişimi, politika analizi, politik başarısızlık gibi kavramlar bu bağlantıda yer almaktadır.

Bir başka anahtar kelime kümesini de aktivizm oluşturmaktadır. Bu kümede sosyal medya, iklim hareketleri, iklim aktivizmi, medya kapsamı, çevre aktivizmi, Avrupa yeşil anlaşması, küreselleşme, cinsiyet gibi kavramlara ilişkin bağlantılar görölmektedir. Ajanslar kümesi ise iklim değişikliği, iklim göçmeni, gelecek, müzakereci demokrasi, etik, kriz, kurallar, toplum gibi bağlantılardan oluşmaktadır.

Afrika’ya ilişkin kümelenmede savaş, barış, doğal felaketler, seğimler, politik katılım, gizlilik, terör gibi anahtar kelime bağlantıları yer almaktadır. Kuzey kutbuna yönelik anahtar kelimeler içinde ise Çin, Rusya, Japonya, otoriterizm gibi kavramlar ile bağlantısı yer almaktadır.

Genel itibari ile çalışmada kullanılan tüm anahtar kelime bağlantılarını açıklamak zor olsa da anahtar kelime bağlantılarından yola çıkılarak iklim değişikliği konusunun çevreye ilişkin politika, uluslararası toplum, güvenlik, enerji ve yönetişim boyutunda yer alan kelimeler ile bağlantısı olduğu görölmektedir.

Harita 4. Birlikte atıflama ağ analizi

Harita 4’te 5 atıf ve 5 yazarın birlikte atıflanmasına yönelik bir sınırlama yapılmıştır. 7605 atıflanma analiz edilmiştir. İlk sırada Prof. Dr. Frank Biermann’ın Utrecht Üniversitesi’nde Kopernik Sürdürülebilir Kalkınma Enstitüsü’nd yürüttüğu Jeoloji, Çevresel Yönetişim Küresel Sürdürülebilirlik Yönetişimi alanlarındaki çalışmalarıdır. İkinci sırada ise Arupa Komisyonu yer almaktadır. Durham Üniversitesi’nden Professor Harriet Bulkeley ise üçüncü sırada yer almaktadır. Bulkeley’in çalışmaları çevre sorunlarının siyaseti ve yönetimiyle ilgilidir. İklim değişikliği ve şehirlerin ve diğer devlet dışı aktörlerin bu küresel soruna yanıt vermedeki rolleri konularında çalışmaları yer almaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu makalede iklim değişikliğine ilişkin siyaset bilimi perspektifinden yürütülen çalışmaların ve üretilen yayınların bibliyometrik bir analizi yapılmıştır. Söz konusu analizin WoS verilerine dayandırılmış olması ve sadece siyaset bilimi alanındaki yayınları kapsaması makalenin sınırlılıklarındandır. Zira gerek Türkçe gerek yabancı dillerde adı geçen veri tabanının haricinde listelenebilen yayınların yer aldığı bilinmektedir. Dahası konu salt siyaset bilimini değil, genel itibariyle sosyal bilimlere ilgilendirdiğinden siyaset bilimi alanında olmayıp da ilişkili olabilecek alanlarda üretilmiş eserlerin de mevcudiyeti dikkate alınmalıdır. Bununla birlikte WoS üzerinden gerçekleştirilen bu analiz, Türkiye özelinde irdelendiğinde siyaset bilimi alanında önemli bir boşluğa ışık tutmaktadır. Söz konusu analizin amacının, yukarıda belirtilen tüm sınırlılıklarına rağmen, bir eksikliği veya eksiklikleri değil, alandaki boşluğun tespiti üzerinden yapılabilecek özgün çalışmalar hakkında fikir sağlamak olduğu akılda tutulmalıdır. Konuya tam da bu açıdan bakıldığında, Türkiye merkezli siyaset biliminin önünde devasa bir iş yükünün yanı sıra siyasal karar alıcıların dikkatine sunulabilecek sayısız çalışma konusunun da durduğu ileri sürülmektedir.

Alan yazının özetinden de anlaşılacağı gibi bugün iklim değişikliği salt teknolojik süreçlerin değil, aynı zamanda siyaset bilimi araştırmalarının da önemli bir konu başlığı hâline gelmiştir. Özellikle Avrupa ve Amerikalarda uç-sağ ve sağ-popülizmin yükselişi ve bunların siyasal söylemlerinin önemli bir kısmının iklim değişikliğine uyum politikalarına muhalefet olması, siyaset bilimcilerin bu hayatî krizin derinleşmesini önleme çalışmalarına kendi zaviyelerinden katkı sağlama çabalarını da artırmıştır. Gerek klasik ideolojiler gerek yapısal sorunlar gerekse de bireylerin siyasal yönelim ve davranışları, bu defa iklim değişikliği çerçevesinde masaya yatırılmaktadır. Öyleyken Türkiye özelinde araştırılabilecek birçok örnek çalışma da ortaya çıkmış ve çıkmaktadır.

İklim değişikliğinin, henüz sınırlı da olsa Türk siyaset biliminde de ilgiye mazhar olmaya başladığı görülmektedir. Bu makale de analiz sonuçlarını yayımlamak suretiyle söz konusu ilgi artışına katkı sağlamayı hedeflemiştir. Ancak burada, sonuca ek olarak yine yukarıda, alan yazına ilişkin bölümde yer verilen konu başlıkları ve Türkiye'nin özgül koşulları dikkate alınmak suretiyle çeşitli çalışma sorularına ilişkin önerilerin de ileri sürülmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara yer verilmiştir:

- Türkiye Paris İklim Anlaşması'na taraf olarak 2053 hedeflerini belirlemiştir. Türk hükümetleri toplumsal kesimleri bu hedeflerine iştirak etmeye ne derecede ikna edebilmektedir?

- Türkiye'de siyasî partilerin iklim değişikliğine uyum politikaları konusundaki önerileri ve uygulamaları karşılaştırmalı olarak analiz edildiğine ne gibi sonuçlara ulaşılabilir?

- Türkiye'de merkezî yönetim ile yerel yönetimler arasında iklim değişikliğine uyum politikaları bağlamında uzlaşma veya çatışma konuları nelerdir?

- Türkiye'deki siyasî partilerin bağlı oldukları ideolojiler ile iklim değişikliğine uyum politikaları arasındaki uzlaşma ve çatışma konuları nelerdir? Bu ideolojiler ile söz konusu politikalar arasında bir eşgüdüm sağlanabilmekte midir?

- Avrupa, Amerikalılar ve Okyanusya'da azımsanamayacak bir kitlesel destek sağlayan iklim değişikliği şüpheciliği ve inkârcılığı Türkiye'de de yaygınlaşmaktadır. Söz konusu akımın Türkiye'deki siyasal, kültürel ve ekonomik dayanakları nelerdir? Bunlarla nasıl başa çıkılabilir?

- Türkiye'de iklim değişikliğinin sonuçları ve siyasal davranış arasında nasıl bir ilişki vardır? Örneğin gıda fiyatlarının yükselişi ile toplumsal kutuplaşma arasında bir ilişki var mıdır?

- İklim değişikliği Türkiye'de dış politikayı ve güvenlik politikası tercihlerini nasıl etkilemektedir? Örneğin Fırat ve Dicle'nin su kaybı ile bu konular arasında nasıl bir ilişki vardır?

Elbette üretilebilecek sorular bunlarla sınırlı değildir ve bu liste genişletilmeye uygundur. Burada sadece bu gibi soruların ampirik araştırmalara ek olarak siyaset teorisinin spekülâtif önermeler üretmesine de davetiye çıkardığının altı çizilmek istenmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi, siyaset bilimi konu hakkında derinleşebilecek imkânlarla fazlasıyla sahiptir.

KAYNAKÇA

Al, U. (2008). Türkiye'nin bilimsel yayın politikası: Atıf dizinlerine dayalı bibliyometrik bir yaklaşım, [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Annual CO₂ Emissions (t.y.) *Our World in Data*. <https://ourworldindata.org/grapher/annual-co2-emissions-per-country?time=1950..latest&country=GBR~TUR>. (Erişim tarihi: 11 Kasım 2023).

Bahro, Rudolf. (1996). *Nasıl sosyalizm? Hangi yeşil? Niçin tinsellik?* T. Bora (Çev.). Ayrıntı.

Barkdull, J. & Harris, P. G. (2017). Political science and severe climate change, *St Antony's International Review*, 13(1), 120-140.

Beeson, M. 2010. The coming of environmental authoritarianism, *Environmental Politics*, 19(2), 276-294.

Bora, T. (Ed.). (1988). *Yeşiller ve sosyalizm*. İletişim.

Brubaker, R. (2015). *Grounds for difference*. MA: Harvard University Press.

Capstick, S. B. & Pidgeon, N. F. (2014). What is climate change scepticism? Examination of the concept using a mixed methods study of the UK public, *Global Environmental Change*, 24, 389-401. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2013.08.012>

Châtel, F. d. (2014). The role of drought and climate change in the Syrian uprising: Untangling the triggers of the revolution, *Middle Eastern Studies*, 50:4, 521-535. DOI: 10.1080/00263206.2013.850076

Conversi, D. (2020). The ultimate challenge: Nationalism and climate change, *Nationalities Papers*, 48 (4), 625-636.

Conversi, D., Hau, M. F. (2021). Green nationalism: Climate action and environmentalism in left nationalist parties, *Environmental Politics*, 30 (7), 1089-1110.

Conversi, D., Posocco, L. (2022). Which nationalism for the anthropocene? A comparative study of exemplary green nation-states, *Frontiers in Political Science*, 4, 857597.

Crutzen, P. J. (2002). Geology of mankind. *Nature*, 415, 23. <https://doi.org/10.1038/415023a>

Dobson, A. (1990) *Green political thought*. Routledge.

DRMKC - INFORM. (t.y.). *European Commission*. <https://drmkc.jrc.ec.europa.eu/inform-index/INFORM-Risk/Map-Explorer>. (Erişim tarihi: 6 Kasım 2023).

Dunlap, R. E. & McCright, A. M. (2008). A widening gap: Republican and Democratic views on climate change, *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 50(5), 26-35. DOI: 10.3200/ENVT.50.5.26-35

Erçandırılı, Y. (2023). Antroposen'i nasıl anlamalıyız? Eleştirel gerçekçilik, diyalektik materyalizm ve özne sorunsalı, *Amme İdaresi Dergisi*, 56(2), 35-62.

Fisher, W. F., and Ponniah, T. (2003). *Another world is possible: Popular alternatives to globalization at the World Social Forum*. Zed.

Forchtner, B. (2019). Articulations of climate change by the Austrian far right: A discourse-historical perspective on what is 'allegedly manmade'. In R. Wodak and P. Bevelander (Eds.), *Europe at the Crossroad: Confronting Populist, Nationalist and Global Challenges* (pp. 159-179). Nordic Academic Press.

Forchtner, B., Kølvrå, C. 2015. The nature of nationalism: Populist radical right parties on countryside and climate, *Nature and Culture*, 10 (2), 199-224.

Forchtner, B., Kroneder, A. and Wetzel, D. (2018). Being skeptical? Exploring far-right climate change communication in Germany, *Environmental Communication*, 12(5), 589–604. DOI: 10.1080/17524032.2018.1470546

Hertzfel, D. H. (2003). Bibliometrics history. In M. A. Drake (Ed.), *Encyclopedia of Library and Information Science* (pp. 288-328).

Hultman, M., Björk, A. and Viinikka, T. (2019). Denouncing environmental challenges via anti-establishment rhetoric, marketing of doubts, industrial/breadwinner masculinities enactments and ethno-nationalism. In Bernhard Forchtner (Ed.), *The Far Right and the Environment: Politics, Discourse and Communication* (pp. 121-135). Routledge.

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2014a). *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Field, C.B., V.R. Barros, D.J. Dokken, K.J. Mach, M.D. Mastrandrea, T.E. Bilir, M. Chatterjee, K.L. Ebi, Y.O. Estrada, R.C. Genova, B. Girma, E.S. Kissel, A.N. Levy, S. MacCracken, P.R. Mastrandrea, and L.L.White (eds.)]. Cambridge University Press.

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). (2014b). *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part B: Regional Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Barros, V.R., C.B. Field, D.J. Dokken, M.D. Mastrandrea, K.J. Mach, T.E. Bilir, M. Chatterjee, K.L. Ebi, Y.O. Estrada, R.C. Genova, B. Girma, E.S. Kissel, A.N. Levy, S. MacCracken, P.R. Mastrandrea, and L.L.White (eds.)]. Cambridge University Press.

Javeline, D. (2014). The most important topic political scientists are not studying: Adapting to climate change, *Perspectives on Politics*, 12(2), 420-434.

Jylhä, K.M. and Hellmer, K. (2020). Right-wing populism and climate change denial: The roles of exclusionary and anti-egalitarian preferences, conservative ideology, and antiestablishment attitudes, *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 20(1), 315–335. doi:10.1111/asap.12203

Kelley, C. P., Mohtadi, S., Cane, M. A., Seager, R., and Kushnir, Y. (2015). Climate change in the Fertile Crescent and implications of the recent Syrian drought, *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 112(11), 3241–3246. <https://doi.org/10.1073/pnas.1421533112>

Laclau, E. & Mouffe, C. (2017). Hegemony ve sosyalist strateji: Radikal demokratik bir politikaya doğru. A. Kardam (Çev.). İletişim.

Lockwood, M. (2018). Right-Wing populism and the climate change agenda: exploring the linkages, *Environmental Politics*, 27(4), 712–732. doi:10.1080/09644016.2018.1458411

Lorenzoni, I., Nicholson-Cole, S., and Whitmarsh, L. (2007). Barriers perceived to engaging with climate change among the UK public and their policy implications, *Global Environmental Change*, 17, 445–459. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2007.01.004>

Mazlum, S.C. (2019), Küresel iklim politikaları, iklim değişikliği eğitim modülleri serisi 2, <https://www.iklimin.org/moduller/kureselpolitikalarmodulu.pdf>

McCright, A. M. & Dunlap, R. E. (2000). Challenging global warming as a social problem: An analysis of the conservative movement's counter-claims, *Social Problems*, 47(4), 499–522. <https://doi.org/10.2307/3097132>

McLeman, R. and Gemenne, F. (Eds.). (2018). *Routledge handbook of environmental displacement and migration*. Routledge.

McNeill, J. R. (2000). *Something new under the sun: An environmental history of the twentieth-century world*. W.W. Norton & Company.

Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J. and Wehrens W. W. III. (1972). Ekonomik büyümenin sınırları. K. Tosun (Çev.). İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları.

Mellor, M. (2006). Socialism. In A. Dobson & R. Eckersley (Eds.), *Political Theory and the Ecological Challenge* (pp. 35-50). Cambridge University Press.

Mittiga, R. (2022). Political legitimacy, authoritarianism, and climate change, *American Political Science Review*, 116 (3), 998-1011.

Moore, J. W. (2015). *Hayatın dokusundaki kapitalizm: Sermaye birikimi ve ekoloji*. A. Munzur (Çev.). Epos.

Moore, J. W. (Ed.). (2016). *Anthropocene or Capitalocene? Nature, history and the crisis of capitalism*. PM Press.

Moore, J. W. ve Patel, R. (2019). Yedi ucuz şey üzerinden dünya tarihi. S. Gündüz (Çev.). Kolektif Kitap.

Patel, K. (2021). Turkey experiences intense drought. *NASA Earth Observatory*. <https://earthobservatory.nasa.gov/images/147811/turkey-experiences-intense-drought> (18 Aralık 2023).

Ondieki, G. Shetty, D., and See, A. B. (January 3, 2023). Climate change puts more women at risk for domestic violence. *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/climate-environment/2023/01/03/domestic-violence-climate-change-umoja/> (Accessed at Jan 08, 2023).

Paris Anlaşması. (t.y.). Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. <https://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa>, (Erişim tarihi: 19 Aralık 2023).

Plass, G. N. (1956). The carbon dioxide theory of climatic change, *Tellus*, 8(2), 140-154. <https://doi.org/10.1111/j.2153-3490.1956.tb01206.x>

Poortinga, W., Spence, A., Whitmarsh, L., Capstick, S., and Pidgeon, N.F. (2011). Uncertain climate: An investigation of public scepticism about anthropogenic climate change, *Global Environmental Change*, 21(3), 1015-1024. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2011.03.001>

Posocco, L. and Watson, I. (2022a). Reflexive Green Nationalism (RGN): A sociological antidote to the climate crisis?, *Frontiers in Sociology*, 7, 1021641.

Posocco, L. and Watson, I. (2022b). Nationalism and environmentalism: The case of Vauban, *Nations and Nationalism*, 28 (4), 1193-1211.

Rahmstorf, S. (2004). The climate sceptics. *Potsdam Institute for Climate Impact Research*. https://www.pik-potsdam.de/~stefan/Publications/Other/rahmstorf_climate_sceptics_2004.pdf [Erişim tarihi: 21 Ağustos 2023]

Ronfeldt, D. & Arquilla, J. (2020). *Whose story wins: Rise of the noosphere, noopolitik, and information-age statecraft*. RAND Corporation. <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PEA237-1.html>. [Erişim tarihi: 16.09.2022].

Roussopoulos, D. (2017). Politik ekoloji: İklim krizi ve yeni toplumsal gündem. F. D. Elhüseyni (Çev.). Sümer.

Schreurs, M. A. (2016). The Paris Climate Agreement and the three largest emitters: China, the United States and the European Union, *Politics and Governance*, 4(3): 219-223.

Soares, M.B., Gagnon, A. S. and Doherty, R. M. (2012), Conceptual elements of climate change vulnerability assessments: a review, *International Journal of Climate Change Strategies and Management*, 4(1), 6 - 35.

Sönmezoglu, F., Güneş, H. ve Keleşoğlu, E. (2017). *Uluslararası ilişkilere giriş*. DER.

Spaiser, V., Dunn, K., Milner, and P., Moore, J. (2022). The effects of communicating climate change threat: Mobilization or polarization?, *PsyArXiv*, <https://doi.org/10.31234/osf.io/qftvc>, (Erişim Tarihi: 9 Ekim 2023).

Steffen, W., Crutzen, P. J. and McNeill J. R. (2007). The Anthropocene: Are humans now overwhelming the great forces of nature, *AMBIO: A Journal of the Human Environment*, 36(8), 614-621. [https://doi.org/10.1579/0044-7447\(2007\)36\[614:TAAHNO\]2.0.CO;2](https://doi.org/10.1579/0044-7447(2007)36[614:TAAHNO]2.0.CO;2)

Şen, Ö. L., Bozkurt, D., Göktürk, O. M., Dündar, B. ve Altürk, B. (2017). Türkiye’de iklim değişikliği ve olası etkileri. Conference Paper. <https://www.researchgate.net/publication/322099836>. (Erişim tarihi: 17 Aralık 2023).

Taştan, D. (2023). *Adana - Tufanbeyli enerji geçişinde sosyal kırılabilirlik analizi*. Rapor. WWF-Türkiye (Doğal Hayatı Koruma Vakfı), Avrupa İklim Eylem Ağı (CAN Europe) ve Sürdürülebilir Ekonomi ve Finans Araştırmaları Derneği tarafından Adhoc Araştırma şirketine hazırlanmıştır. <https://www.wwf.org.tr/?13980/Adana-Tufanbeyli-Enerji-Gecisinde-Sosyal-Krklganlk-Analizi>, (Erişim tarihi: 18 Aralık 2023).

Towards a greener and more resilient Türkiye. (t.y.). *The World Bank IBRD IDA*. <https://www.worldbank.org/en/country/turkey/brief/towards-a-greener-and-more-resilient-turkiye> (Erişim tarihi: 18 Aralık 2023).

Turhan, E. (2013). Vulnerability, climate change and agricultural labor migration: A critical note from Turkey. *Grup de Recerca Sobre Migracions (GRM) Working Paper*, núm. 2 Departament de Geografia Universitat Autònoma de Barcelona, WP-GRM-2013-2.

Turkey. (t.y.). *G20 Climate Risk Atlas*. <https://files.cmcc.it/g20climaterisks/Turkey.pdf>. (Erişim tarihi: 6 Kasım 2023).

Türetken, M. (15.11.2019). İstanbul için kuraklık tehlikesi artıyor. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/istanbul-icin-kuraklik-tehlikesi-artiyor/1646261> (Erişim tarihi: 19 Aralık 2023).

UNDP Climate Change Adaptation. *Türkiye*. <https://www.adaptation-undp.org/explore/europe-and-central-asia/turkiye> (Erişim tarihi: 18 Aralık 2023).

Wissenburg, M. (2006). Liberalism. In A. Dobson & R. Eckersley (Eds.), *Political Theory and the Ecological Challenge* (pp. 20-34). Cambridge University Press.

Yılmaz, K. (2021). Sosyal bilimlerde ve eğitim bilimlerinde sistematik derleme, meta değerlendirme ve bibliyometrik analizler, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 1457- 1490.

Zorlu, F. (30.06.2019). Turkey facing tough battle against drought in region. *Anadolu Agency*. <https://www.aa.com.tr/en/life/turkey-facing-tough-battle-against-drought-in-region/1519373> (Erişim tarihi: 19 Aralık 2023).